

Asia: VN/7050/2023

Luonnos valtakunnalliseksi nuorisotyön ja -politiikan ohjelmaksi (VANUPO) 2024-2027

Lausunnonantajan lausunto

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 1: Jokaiselle nuorelle polku eteenpäin

Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL kiittää nuorten monialaisten matalan kynnyksen palveluiden kuten Ohjaamo-toiminnan vahvistamisesta VANUPO-luonnoksessa. Nuoria tavoittavien matalan kynnyksen toimintojen resurssien lisääminen edesauttaisi syrjäytymisen ehkäisyä. Etsivän nuorisotyön avulla yhä useampaa työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevaa nuorta voidaan tukea.

SYL pitää myös erittäin tärkeänä nuorten mielenterveyden asettamista VANUPO-luonnoksessa kuvatun nuorten hyvinvointipolitiikan keskiöön. Nuorten mielenterveyden edistäminen ei ole vain sairaanhoitoa, vaan tarvitsemme ongelmien ennaltaehkäisyä, matalan kynnyksen tukea sekä riittävää ja oikea-aikaista mielenterveyshoitoa sekä kuntoutusta.

Mielenterveyden edistämistä tähtääviä resursseja tulee vahvistaa nuorten, vanhempien ja moniammatillisten työryhmien yhteistyönä ja poikkihallinnollisesti kaikissa kasvu- ja koulutusympäristöissä, myös korkeakouluissa ja korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollossa. Korin 1 mielenterveyteen keskittyvät toimenpiteet painottuvat näkemyksemme mukaan vahvasti opiskeluhuoltoon ja terapiatakuuseen, ja ennaltaehkäisyn rooli jää luonnoksessa verrattain vähäiseksi.

SYL toivoo yhdessä nuorioalan kattojärjestö Allianssin kanssa ohjelmaan, esimerkiksi korin 1 tavoitteisiin, systemaattisempaa nuoren eri elämänalueiden tunnistamista ja eri ilmiöiden vaikutusta nuoren pärjäämiseen. Hyvinvointi ei ole vain terveyden ja sairauden hoitoa, vaan se vaatii laajaa sosiaali- ja koulutuspoliittista otetta.

SYL kannattaa Mieli ry:n lausunnossaan ehdottamaa lisäystä tavoitteeseen 1, jossa vahvistettaisiin myös korkeakouluissa tehtävää laaja-alaista hyvinvointi- ja mielenterveystyötä. Työtä on johdettava ja toteutettava suunnitelmallisesti ja moniammatillisesti opiskelijoita osallistaen oppimisen ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Esitämme, että korkeakoulut olisi huomioitava aiempaa näkyvämmiin esitettyssä turvallisuutta, osallisuutta, yhteisöllisyyttä, hyvinvointia ja mielenterveyttä edistävissä sekä syrjäytymistä ehkäisevässä toimintakulttuurin kehittämisessä.

Kannatamme tarkempaa koulu-uupumuksen syiden selvittämistä sekä sen myötä uupumista vähentäviä ja jaksamista lisääviä keinoja kehittämistä. SYL esittää koulu-uupumuksen ohella myös opiskelu-uupumuksen lisäämistä luonnoksen tavoitteeseen 1.

SYL peräänkuuluttaa tämän osalta myös korkeakoulupudokkaiden huomioimista VANUPO-luonnoksessa. Nuorten korkeakoulupudokkuus yhteiskunnallisena ilmiönä käsittää korkeakoulupaikan vastaanottaneita, mutta opiskelunsa keskeyttäneitä alle 29-vuotiaita. Lukuvuonna 2020–2021 yliopistokoulutuksensa keskeytti yhteensä 5,7 % opiskelijoista. Tämä käsittää yhteensä yli 7 700 opiskelijaa, joista noin 6 800 keskeytti opintonsa kokonaan. Koulutustason noston kannalta on erityisen tärkeää tunnistaa korkeakoulupudokkuuden juurisyitä ja keskittyä kitkemään niitä. Jokainen opiskelija ansaitsee tarvittavan tuen läpi opiskeluiden ja tätä kautta myös pääsyn Suomen korkeakoulutusasteeseen.

SYL esittääkin VANUPO:n korin 1 ensimmäiseen tavoitteeseen uutta toimenpidettä: “Laaditaan korkeakoulupudokkuuteen ja opintojen keskeyttämiseen liittyvä nuorisopoliittinen selvitys, jotta pudokkuuden juurisyihin voidaan puuttua.”

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 2: Monipuolista tietoa ja välineitä nuorten mielen hyvinvoinnin tukemiseen

Nuorten mielenterveyden haasteisiin vastaaminen on ratkaisevassa asemassa, kun pohditaan nuorten hyvinvoinnin edistämisen keinoja.

Korin 2 tavoitteen 4 otsikko on: “Nuorella on pääsy oikea-aikaisiin ja laadukkaisiin mielenterveyspalveluihin”. Tavoitetta toteuttavat toimenpiteet ovat kuitenkin varsin suppeat otsikkoon nähden. Nuorten mielenterveys tarvitsee vahvistamista, ongelmien ennaltaehkäisyä, matalan kynnyksen tukea, mielenterveyshoitoa perustasolla ja erikoissairaanhoidossa sekä kuntoutusta.

SYL esittää VANUPOon kirjattavaksi (tavoitteeseen 4), että suunnitellun terapiatakuun yläikäraja varmistetaan ulottuvaksi nuorisolain mukaisesti alle 29-vuotiaisiin. Näin edellytämme, että julkisen terveydenhuollon ohella myös YTHS:lle olisi suunnattava terapiatakuun toteuttamiseen suunnattuja resursseja. Katsomme lisäksi, että terapiatakuun luomisessa ja kehittämisessä olisi huomioitava vahvasti nuorten osallistaminen.

Korkeakouluopiskelijoiden hyvinvoinnin edistämisessä olisi myös huomioitava kattavammin neuromoninaiset opiskelijat eri korkeakouluissa. SYL esittää tavoitteeseen 4 kirjattavaksi, että neuropsykiatrisesti oireilevien korkeakouluopiskelijoiden tukemista edistettäisiin osana Kelan koordinoimaa yhteiskehittämishanketta yhdessä korkeakoulujen kanssa korkeakoulupudokkuuden vähentämiseksi sekä nopeamman diagnosoinnin ja avun piiriin pääsyn varmistamiseksi.

SYL pitää valitettavana, ettei korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta vastaavaa tahoa, Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiötä (YTHS) mainita lainkaan VANUPO-luonnoksessa.

SYL esittääkin, että YTHS tulee nostaa ohjelmassa muiden terveydenhuollon toimijoiden rinnalle osana nuorten mielenterveyden edistämistä.

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 3: Nuorten hyvinvointia tuetaan osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja turvallisuutta vahvistamalla

SYL katsoo, että korkeakouluopiskelijat olisi huomioitava kattavammin yhteisöllisyyden lisäämiseen ja yksinäisyyden vähentämiseen tähtäävissä tavoitteissa. Korkeakouluopintojen aikana saatetaan muuttaa esimerkiksi uudelle paikkakunnalle, mikä lisää riskiä koetulle yksinäisyydelle.

Tavoitteen 7 kohdalla SYL kiittää nuorten kokeman turvallisuuden ja turvallisuuden tunteen nostamisesta ohjelmaan omaksi painopisteekseen. Esitämme kuitenkin mainittujen kiusaamisen ja väkivallan ehkäisemiseen tähtäävien toimien lisäksi painopisteen täydentämistä myös yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämiseen tähtäävällä työllä.

Jaamme nuorisoalan yhteisen näkemyksen siitä, että nuorella tulee olla yhdenvertaiset ja tasa-arvoiset mahdollisuudet elää hyvää elämää ja osallistua yhteiskuntaan riippumatta taustastaan. Muun muassa vihapuhe, rakenteellinen rasismi, häirintä sekä ahdistelu ja syrjintä työmarkkinoilla ovat monelle nuorelle arkipäivää ja asettavat näin nuoret eriarvoisiin asemiin toisiinsa nähden, eikä tätä ongelmaa ratkaisevia tavoitteita löydy tarpeeksi ohjelmaluonnoksesta.

Nuorisotyön ja -toiminnan tukemisen linjaukset

SYL painottaa sekä kunnallisen että järjestöjen toteuttaman nuorisotyön vahvistamisen merkitystä tulevana vuosina. Nuorisotyön ja -toiminnan painopisteeksi olisi määritettävä suositusten luomisen, ammattitaidon ja osaamisen vahvistamisen, tiedolla johtamisen ja yhdenvertaisuuden sekä tasa-arvon vahvistamisen ohella myös nuorten tavoittamiskeinojen monipuolistaminen.

Kunnallisen nuorisotyön ja maakunnissa toimivien alueellisten koordinaattorien ohella myös järjestöjen toteuttama nuorisotyö olisi huomioitava ohjelmassa kattavammin. Järjestöjen ottaminen työn ja toiminnan kehittämiseen ja painopisteiden toteuttamiseen vahvemmin lisäisi sen valtakunnallista vaikuttavuutta.

Painopisteet nuorisoalan valtakunnallisten osaamiskeskusten valtionapukelpoisuuden hyväksymiselle

Valtakunnallisessa nuorisotyön ja -politiikan ohjelmassa tulisi määritellä osaamiskeskusten painopisteet ja toiminnan tavoitteet. Luonnoksessa näin ei ole toimittu, mikä heikentää osaamiskeskusten vaikuttavuutta ja toiminnan yleistä kehityspotentiaalia.

VANUPO-luonnos ei tarjoa linjauksia osaamiskeskusten toiminnalle vuosille 2024-2027. Osaamiskeskusten tulisi kehittää koko nuorisoalaa sen eri osa-alueet huomioiden. Kehittämistyön tulee olla valtakunnallista ja sen tulee linkittyä osaksi kuntien, seurakuntien ja järjestöjen nuorisotyötä. Menetelmien kehittäminen ei ole riittävä tavoite ja tehtävä valtakunnallisille osaamiskeskuksille.

Suomen kansalliset tavoitteet nuorisoalan eurooppalaiselle ja kansainväliselle toiminnalle

Pidämme kannatettavana, että nuorisoalan kansainvälisessä ja eurooppalaisessa yhteistyössä Suomelle tärkeisiin teemoihin kuuluu nuorten mielenterveyteen liittyvät teemat. Mielen hyvinvoinnin sijaan olisi kuitenkin suositeltavaa käyttää mielenterveys-termiä (WHO).

SYL pitää Erasmus+ ja Euroopan solidaarisuusjoukot -ohjelmien laajentamista erittäin tärkeänä VANUPO-luonnoksessa huomioitavana kansainvälisen yhteistyön painopisteenä. Erasmus- ja - Erasmus+ -budjetin kasvattamista on jatkettava siten, että budjettimäärärahat tulisi kaksinkertaistaa seuraavalle rahoituskaudelle.

Näkemyksemme mukaan apurahojen määrää olisi korotettava erityisesti aliedustetuille ryhmille sekä opiskelijoille, joilla on lähtökohtaisesti kapeammat mahdollisuudet hyödyntää kansainvälisten liikkuvuuden ohjelmia.

Opiskelijoiden kansainvälistä liikkuvuutta on kasvatettava sekä rahoituksen kautta että liikkuvuutta edistävien etuuksien kautta ja seurattava erityisesti Pohjoismaiden esimerkkiä liikkuvuusjaksojen määrän kasvattamiseksi. Tämä koskee erityisen vahvasti aliedustettuja ryhmiä.

SYL pitää lisäksi ongelmallisena, ettei VANUPO-luonnoksen kansallisissa tavoitteissa mainita lainkaan Nuoret, rauha ja turvallisuus -tematiikkaa. Suomi on maailman ensimmäisenä maana laatinut aiheesta toimintaohjelman yhdessä nuorten ja nuorisojärjestöjen, valtionhallinnon, tutkimuslaitosten ja kansalaisyhteiskunnan kanssa ja edistänyt asiaa ulkopoliitikassa. Toivoisimme tämän teeman (2250) vahvempaa näkymistä ohjelmassa. Turvallisuudesta puhuttaessa on tärkeää huomioida myös nuorten rooli yhteiskunnallisen vakauden edistäjinä.

Nuorten poliittisten aktivistien suojele EU:n tasolla on näkökulma, jota SYL toivoo myös vahvistettavan. Suomessa keinona tavoitteen toteuttamiseen on Students at Risk -järjestelmä, ja ehdotamme vastaavanlaista järjestelmää edistettävän Euroopan tasoisesti. Tällä hetkellä nuoret yhteiskunnalliset vaikuttajat joutuvat kasvavan paineen alle monessa maassa, ja Euroopan tasolla heidän oikeuksiaan poliittiseen ilmaisuun on suojeltava.

Kestävän kehityksen näkökulmaa olisi tärkeää sisällyttää ohjelmaan läpileikkaavasti Agenda 2030 -ohjelman tavoitteen 4.7 hengessä, mukaan lukien non-formaalien ja informaalien oppimisen merkitys kestävän kehityksen osaamisen ja toimijuuden edistämiseksi.

Nuorisoalan kansainvälisen ja eurooppalaisen yhteistyön tavoitteista puuttuu näkemyksemme mukaan kytkentä YK:n kestävän kehityksen tavoitteisiin. Suomi on sitoutunut YK:n kestävän kehityksen tavoitteisiin. Niiden toteuttaminen edellyttää poikkihallinnollista yhteistyötä ja kestävän kehityksen systemaattista huomioimista kaikissa politiikkaohjelmissa ja linjauksissa. Nuorisopolitiikan tulee osaltaan tukea tavoitteita ja varmistaa, että nuoret saavat riittävästi tietoa ja eväitä kestävän kehityksen edistämiseen omassa elämässään sekä laajemmin yhteiskunnassa.

Kansalaisjärjestöillä on pitkä kokemus nuorisotoiminnasta. On tärkeää, että järjestöt on tunnustettu ohjelmassa tärkeäksi yhteistyötahoksi, mutta rooli on kuitenkin kuvattu kapeasti. Kansalaisjärjestöt kykenevät kuitenkin tarjoamaan nuorille paikkoja aitoon yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja osallistumiseen.

Osallisuus ja demokratian vahvistaminen -alaotsikon alla olisi tarpeen tuoda esille, että demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen rinnalla tulisi luoda edellytyksiä globaalikasvatukselle, jotta voidaan vahvistaa nuorten ymmärrystä maailman tilasta, omasta roolistaan ja keinoista edistää ihmisoikeuksia ja oikeudenmukaisuutta sekä Suomessa että kansainvälisesti. Näin voidaan vähentää myös tulevaisuuden pelkoa, epävarmuutta sekä vahvistaa nuorten toimijuutta ja siten hyvinvointia. Tätä näkökulmaa tulisi korostaa nuorten hyvinvoinnista puhuttaessa.

Vaikuttamisen tapoja on monia, ja usein nuoret tekevät vaikuttamistyötä esimerkiksi opiskelijaliikkeiden kautta. On tarpeen painottaa, että opiskelija- ja kansalaisjärjestöt voivat tarjota nuorille paikkoja aitoon yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja vahvistaa ymmärrystä demokraattisesta

yhteiskunnasta ja kansalaisuudesta, lisäksi monipuolista asiantuntijatukea ja koulutusta nuorisotyön kehittämiseen.

Nuorisodelegaattien osallistuminen kokouksiin on erittäin tärkeää. Samalla on aiheellista huomata, että delegaateille tulee turvata aidot osallistumismahdollisuudet taustasta riippumatta. Tämä edellyttää muun muassa osallistumiseen liittyvien kulujen korvaamista ja riittävää perehdytystä.

On äärimmäisen tärkeää, että ilmastokriisi ja sen vaikutukset nuoriin tunnustetaan luonnoksessa (Nuoret ja ilmastonmuutos -alaotsikko). Ilmiön kuvauksessa ja toimenpiteissä tulisi huomioida, että ilmasto- ja ympäristökriisin tuoma kärsimys, epävarmuus ja kustannukset kasautuvat suhteettomasti nuorille, tuleville sukupolville sekä erityisesti globaalissa mittakaavassa heikoimmassa asemassa oleville ihmisille ja eliölajeille.

Samalla kuitenkin luonnoksessa kuvattuun nuorten kokemaan ilmastoahdistuksen esitetään hyvin suppea valikoima keinoja esimerkiksi siihen liittyen, kuinka vahvistettaisiin nuorten ymmärrystä omasta roolistaan ja keinoista toimia ilmastokriisin eteen.

Nuorten äänen tulee kuulua ilmasto- ja ympäristökriisiä koskevassa päätöksenteossa ja heille tulee turvata mahdollisuudet rakentaa osaltaan kestävämpää maailmaa ja kantaa globaalia vastuuta.

Nykyisestä versiosta ei käy ilmi, millaisia resursseja toiminnalle suunnataan, millaisia osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia nuorilla on tai millaisia tavoitteita tai toimenpiteitä on tarkoitus tehdä. Esitettyjen tavoitteiden tulisi olla selkeästi mitattavia ja eriteltyjä.

Muita näkemyksiä ohjelmasta

Kokonaisvaltainen nuorisopolitiikka edellyttää näkemyksemme mukaan, että nuorisotyön ja -politiikan ohjelmassa esitellään kattavammin myös alle 29-vuotiaiden korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointia käsitteleviä kirjauksia. Tämä käsittää myös korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta vastaavan Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön, YTHS:n, toiminnan. Hyvinvointiin vaikuttavia teemoja olisi tuotava läpileikkaavana yhteiskunnallisena katsauksena ohjelman varrella.

Korkeakouluopiskelijoiden kohdalla korostuvat erityisesti sellaiset teemat ja aihepiirit, jotka luonnosversiona toimitetusta VANUPOsta vaikuttavat puuttuvat kokonaan. Luonnoksessa ei ole nuorten toimeentuloon, sosiaaliturvaan, asumiseen ja asunnottomuuteen eikä juurikaan työelämään, työllisyyteen ja työttömyyteen liittyviä kirjauksia. SYL esittää, että luonnosta tulisi täydentää näillä teemoilla.

SYL on myös pettynyt ohjelmaluonnoksessa asetettuihin toimenpiteisiin ja tavoitteiden puutteisiin. Luonnoksessa ei ole asetettu mitattavia tavoitteita nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi. Ohjelmaluonnos ei ole myöskään kunnianhimoinen pyrkimyksissään, sillä siinä ei esitetä käytännössä lainkaan uusia, nuorten hyvinvoinnin kannalta merkittäviä toimia.

SYL on pettynyt VANUPO:n luonnosversion laajuuteen, etenkin, kun sen on ehdotettu korvaavan myös Orpon hallitusohjelmaan kirjatun laaja-alaisen toimenpideohjelman nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi, hyvinvointivajeen ja mielenterveyden ongelmien paikkaamiseksi. Nykyinen VANUPO:n luonnos ei vastaa hallitusohjelman lupaukseen laaja-alaisesta toimenpideohjelmasta.

Kontkin Henri
Suomen ylioppilaskuntien liitto (SYL)